

Filmen i förskolan

Ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete
i Järfälla kommun 2000–2002

Av Agneta Danielsson

JÄRFÄLLA KULTUR – JÄRFÄLLA KOMMUN

SVENSKA FILMINSTITUTET

Järfälla Kultur
Järfälla kommun
177 80 Järfälla

Telefon 08-580 290 79
Telefax 08-580 282 69

www.jarfalla.se/kultur

Svenska Filminstitutet
Box 27126
102 52 Stockholm

Telefon 08-665 11 00
Telefax 08-661 18 20

www.sfi.se/skolbio

Andra tryckningen, april 2003

Copyright © 2003 Agneta Danielsson, Järfälla Kultur, Järfälla kommun

Tryck: Birger Gustafsson AB, Stockholm 2003

Innehåll

Inledning 5

Bakgrund 7

Styrdokumentet 8

Varför arbeta med medier i förskolan? 8

Förändrad syn på medier i förskolan 9

Utvecklingsarbete i fyra steg 11

Föreläsning och dialog med förskolepersonal 11

Personalens förkunskaper 11

Gemensam planering och iscensättning av projekt med förskolorna 13

Medieutställning i kommunens konsthall för förskola och grundskola 14

Föreläsningsserie i anslutning till utställningen 15

Ett axplock av arbeten från medieutställningen 16

Presentation av arbetet för politiker och chefer 20

Utvecklingsarbetets förutsättningar 21

Situationen i förskolan 21

Att bygga på den kunskap som finns 22

Skolledarnas betydelse 23

Det fortsatta utvecklingsarbetet 25

Samverkan i kommunen 25

Kontaktnät i länet 26

Förskolans fortsatta mediearbete 26

Så här går vi vidare 27

Referenser 29

Policy för skolbioverksamheten i Järfälla kommun 31

Utdrag ur protokoll, Utbildnings- och kulturnämnden, 30 maj 2000

Förvaltningschefsrapport, Policy för skolbioverksamheten i Järfälla kommun

Policy för skolbioverksamheten i Järfälla kommun samt bilaga

Inledning

Att börja arbeta som kultursekreterare i Järfälla, dessutom med film som ansvarsområde, var en ren fröjd. Kommunen har lång tradition av skolbio och under årens lopp har grundskollärarna fått kontinuerlig kompetensutveckling kring film. Verksamheten är uppskattad, utvärderingar visar på nöjda lärare och elever. Det finns en stark kulturombudsorganisation med representanter från varje förskola och skola.

Men även en väl fungerande verksamhet kan utvecklas och utifrån mina tidigare erfarenheter – som förskollärare, filmcensor och högskoleadjunkt – låg det nära till hands att fokusera på förskollärargruppen. Mediepedagogik är allmänt ett försummat område i den svenska förskolan. För att personalen ska kunna se medier som en pedagogisk resurs måste de ges redskap för detta.

Från våren 2000 hade Järfälla Kultur i uppdrag att också arrangera filmvisningar för förskolornas 4-5-åringar, en grupp som tidigare inte erbjudits skolbio. Inte heller hade förskolepersonalen fått regelbunden kompetensutveckling kring film som grundskollärarna.

Utifrån dessa förutsättningar sökte Järfälla kommun ett ekonomiskt stöd från Svenska Filminstitutet för ett tvåårigt projekt vars mål var att hitta metoder att koppla samman förskola och skola inom det filmpedagogiska området. Genom att samtliga lärare i förskola och skola får samma teoretiska och praktiska grund att stå på finns möjlighet att uppnå en kontinuitet och en samsyn när det gäller arbete med rörliga bilder i förskola och skola.

Det utvecklingsarbete som beskrivs i denna dokumentation har bestått av fyra delar. Inledningsvis genomfördes föreläsningar med efterföljande diskussion för förskolepersonal. Därefter erbjöds personalen stöd i ett praktiskt mediearbete på förskolorna. Detta arbete manifesterades i en medieutställning i kommunens konsthall. Avslutningsvis har arbetet avrapporterats till politiker och chefer samtidigt som visioner och idéer för det fortsatta arbetet presenterats.

Mitt intresse för mediepedagogik är starkt, liksom övertygelsen om vikten av mediearbete från tidig ålder. Jag tycker att jag efter femton år som förskollärare är väl förtrogen med arbetsvillkoren i förskolan. Jag vet att personalen har svårt att komma ifrån för kompetensutveckling, att det ofta är ont om pengar, att det krävs långsiktighet. Genom att jag själv under lång tid arbetat praktiskt med medier tillsammans med små barn har jag också erfarenhet av vad som fungerar och inte.

Utifrån denna kunskap om området erbjöd jag kompetensutveckling på de tider som passade respektive personalgrupp. Jag erbjöd mig att komma ut till förskolorna eller förskoleklasserna för att underlätta för personalen. Kompetensutvecklingen innebar inga kostnader.

Ändå var det ingen anstormning av intresserade. Nära hälften av kommunens 43 förskolor tog del av den inledande föreläsningen, åtta av dem fortsatte med praktiskt arbete tillsammans med barngrupper med mitt stöd. Andra klarade sig på egen hand.

Men det räcker inte med att erbjuda kompetensutveckling. Vissa förutsättningar, som visat sig allmänna för ett framgångsrikt utvecklingsarbete, måste vara uppfyllda. Brist på tid är det största problemet. ”Hinner inte”, var det vanligaste svaret på mina frågor, oavsett om det gällde att delta vid föreläsningar, att besöka vår medieutställning, att sätta sig in i praktisk eller teoretisk mediekunskap. Att tid avsätts är därför viktigt, och att tid avsätts långsiktigt. En stöttande chef visade sig vara väsentligt. Chefens inställning och agerande har påtaglig betydelse för utvecklingsprocessen.

Läroplanerna (Lpfö 98 och Lpo 94) slår fast att man ska arbeta med film och andra medier i förskola och skola. I Järfälla finns en policy för skolbioverksamheten, antagen av Utbildnings- och kultur nämnden våren 2000. I policyn beskrivs arbetet med film i skolan i Järfälla kommun. Det handlar om att erbjuda skolbio för förskola och skola, att skapa intresse för film och för den lokala biografen och om att stimulera eleverna till ett mediekritiskt tänkande, genom till exempel filmanalys och eget filmskapande. Ändå nämns inte arbete med film och andra medier i de flesta skolors lokala arbetsplaner. Många pedagoger har också gett uttryck för att de tycker att det är svårt att ta in arbetet med film och filmskapande i undervisningen.

Ambitionen med detta utvecklingsarbete har varit att möta förskolepersonalen i en diskussion på den nivå där de befinner sig och anpassa kompetensutvecklingen efter personalgruppernas olika behov och önskemål. Det har varit viktigt att utgå från den kunskap som finns bland personalen, att stötta det arbete som redan görs, att hjälpa till att utveckla det som fungerar. Det har varit en utmaning att i detta arbete hitta former som inte krävt dyrbara investeringar.

Denna dokumentation har tillkommit för att internt i kommunen synliggöra det arbete som bedrivits – och som bedrivs. Ett första utkast till denna dokumentation har under 2002 legat till grund för samtal med personal, chefer och politiker kring den fortsatta utvecklingen av mediearbetet. Projektet har för Järfälla Kulturs del tydliggjort behov, förutsättningar och möjligheter till fortsatt utvecklingsarbete och lagt en grund för nya steg i arbetet för ökad film- och mediekunskap, bland både barn och vuxna.

Det är en förhoppning att erfarenheterna från arbetet i Järfälla också ska kunna fungera som inspiration eller stöd för andra kommuner. Denna dokumentation publiceras därför av Järfälla kommun i samarbete med Svenska Filminstitutet.

Järfälla 4 mars 2003

Agneta Danielsson

Bakgrund

När Järfälla 1988 startade sin skolbioverksamhet var kommunen en av pionjärerna. Svenska Filminstitutet hade samma år fått ett statligt uppdrag att fördela ett ekonomiskt stöd till barn- och skolbiovisningar på biograf. Järfälla tillhörde en av de första kommunerna som tog del av detta bidrag. Läsåret 2001–2002 är skolbio i en väl etablerad verksamhet som bedrivs i 166 av landets 289 kommuner.

Skolbion i Järfälla är kommunövergripande och samordningsansvaret ligger hos Järfälla Kultur som är kommunens kulturkontor. Verksamheten har sedan starten erbjudits alla barn och ungdomar i grundskolan. För lärarna har det kontinuerligt arrangerats både teoretisk och praktisk kompetensutveckling inom filmområdet.

Inför vårterminen 2000 fick Järfälla Kultur i uppdrag av Järfälla förskolor och grundskolor att även ordna filmvisningar för förskolornas 4-5-åringar. För Järfälla Kultur innebar det att skolbioverksamheten utökades med cirka 1.200 barn. Det handlade också om att hitta sätt att låta en ny, stor personalgrupp – förskollärarna – möta skolans lärare, som under många år fått regelbunden kompetensutveckling och som därmed hade ett försprång och en annan kunskapsmässig grund att stå på. För att skapa en kontinuitet i verksamheterna ansåg vi att det var av yttersta vikt att hitta metoder att länka samman förskola och skola, också inom det filmpedagogiska området.

Den 30 maj 2000 antog Utbildnings- och kulturnämnden i Järfälla kommun ett beslut om en policy för skolbioverksamheten med följande mål för arbetet med film i förskola och skola:

- Att erbjuda filmupplevelser på biograf som en del av skolundervisningen eller en del av förskolearbetet.
- Att skapa intresse för filmen som konst och biografen som upplevelserum.
- Att stimulera eleverna till ett mediekritiskt tänkande, genom till exempel filmanalys och eget filmskapande.

I en bilaga till policyn preciseras metoder och tillvägagångssätt för att förverkliga målen. Där beskrivs bland annat Järfälla Kulturs kulturombudsorganisation, som spelat stor roll för skolbions framgång i kommunen. På samtliga förskolor och skolor finns kulturombud. Deras roll är att vara informatörer, inspiratörer, ansvara för att utveckla kulturdelen i arbetsplatsplanen samt ansvara för kulturmedlen i enhetens budget. Kulturkontoret ansvarar för att det fyra gånger per år hålls gemensamma möten.

Järfälla kommun består av fyra kommundelar. I varje kommundel finns en kulturrektor och en kulturförskolechef. Tillsammans med en representant för de fristående förskolorna och skolorna bildar denna grupp om sammanlagt nio personer Järfälla Kulturs strategigrupp, med vilken Järfälla Kultur lägger upp det långsiktiga kulturarbetet. Till gruppens uppdrag hör också att förankra idéer och projekt i respektive kommundel, ge stöd i kulturprojekt, handha policyfrågor och vara kulturombudens språkrör gentemot förvaltningen.

Vid en årlig träff med förvaltningens chefer ansvarar Järfälla Kultur för information om skolbioverksamheten.

Järfälla Kultur påbörjade hösten 2001 ett visionsarbete för den närmaste femårsperioden, vilket inriktades på områden som utgör grunden för basverksamheten i Järfälla Kultur arbete med förskolor, skolor samt inom vård och omsorg. Hörnstenarna i verksamheten är kulturarvet, konst samt film och media. En analys av utbildningsbehov, kopplade till visionerna, låg till grund för en ansökan om EU Mål 3-medel. Ett belopp om 850.000 kr. beviljades för åtta anställda vid Järfälla Kultur och för närvarande pågår olika utbildningsinsatser knutna till Mål 3-projektet. I det arbetet är kommunens skolbiopolicy ett viktigt dokument. Det handlar om att formulera frågor kring hur vi ska leva upp till intentionerna och hur vi vill utveckla uppdraget med film i skolan.

Styrdokumentet

1998 fick förskolan sin första läroplan, Lpfö 98. Samma år övertog Skolverket tillsyns-ansvaret för förskolan från Socialstyrelsen och Skolverket blev ansvarig för tillsyn och utveckling i både förskola och skola. Genom att förskolan fick sin läroplan omfattas utbildningssystemet av tre läroplaner: en för förskolan, en för den obligatoriska skolan, förskoleklassen och fritidshemmet och en för de frivilliga skolformerna. Avsikten är att dessa dokument ska länka i varandra utifrån en gemensam syn på kunskap, utveckling och lärande.

De estetiska uttrycksformerna är av tradition en integrerad del av arbetet i förskolan och överensstämmer med uppdraget enligt förskolans läroplan:

Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk, utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barnens utveckling och lärande. Detta inbegriper också att forma, konstruera och nyttja material och teknik. Multimedia och informationsteknik kan i förskolan användas såväl i skapande processer som i tillämpning.

Hösten 2000 trädde de reviderades kursplanerna för grundskolan i kraft. Där talas om ett vidgat textbegreppet och arbetet med olika medier lyfts fram. Förändringarna gällde framför allt inom ämnena svenska, bild och SO. I kursplanebeskrivningen för ämnet svenska kan man läsa:

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium. Ämnet utvecklar elevens förmåga att förstå, uppleva och tolka texter. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

Utifrån en helhetssyn av arbetet i förskola och skola valde Järfälla Kultur att tittade närmare på ett av våra uppdrag, nämligen verksamheten med film i förskola och skola, för att se vilken roll rörliga bilder spelar i undervisningen, med fokus på vår senast tillkomna grupp: förskolan.

Varför arbeta med medier i förskolan?

Medierna är idag ett självklart inslag i våra liv och på olika sätt är medierna integrerade i barns vardag. Inte minst i barnens lekar och tankar märker vi inflytandet. Att vi tar intryck av

medierna är förstås inget nytt. Astrid Lindgren formulerade detta i *Mästerdetektiven Blomkvist* (1948):

Prärien var en stor allmänning i utkanten av staden. Den var beväxt med en frodig buskvegetation. Prärien tillhörde stans ungar. Här levdes guldgrävarliv i Alaska, stridbara musketörer utkämpade våldsamma dueller, lägereldar tändes i Klippiga bergen, lejon sköts i Afrikas djungler, ädla riddare sprängde fram på sina stolta springare, ruskiga Chicagogangsters höjde automatpistolerna utan misskund allt beroende på vilken film som för tillfället visades på stans biograf.

Skillnaden i dag, i förhållande till det som Astrid Lindgren beskriver, är mängden information vi tar del av. Biograffilmen har fått konkurrens av tv, video, dataspel, Internet. För barn och unga handlar det därför om att skaffa sig verktyg för att hantera det massiva utbudet och att lära sig att kritiskt granska informationen. Med tanke på att svenska barn i åldrarna 3-8 år i genomsnitt ägnar två timmar och 45 minuter åt medier varje dag bör mediearbetet börja tidigt.

En annan aspekt är den demokratiska. I FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 13, slås fast att barn ska ha rätt till yttrandefrihet. Oavsett territoriella gränser ska barnet ha möjlighet att ”söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer”. Men för att man ska kunna göra detta behövs kunskap och redskap. Barnen behöver skaffa sig kunskaper om såväl mediernas uttrycksformer som deras samhällseliga funktioner.

Förändrad syn på medier i förskolan

När det lilla barnet börjar erövra omvärlden sker det i samspel med andra. Genom kommunikation, med rörelser, tal, skriftspråk, bildspråk, skapas ökad förståelse och kunskap om omvärlden. I dessa ömsesidiga möten formas en gemensam relation till världen, med gemensamma uttryck och tecken. Utifrån dem bygger vi vår kultur. Barnet vägleds på så vis in i ett samhälle där människorna delar språk, kunskaper, kultur och etiska värden. I denna socialisering kan man inte bortse från mediernas roll. Om exempelvis religionen förr fanns som gemensam referens används idag, i vårt sekulariserade samhälle, mediernas innehåll på liknande sätt – för att förstå och tolka vår tillvaro.

Men barnens erfarenheter och upplevelser av medier har i förskolan oftast negligerats. Glädjande nog kan man konstatera att den misstro, ibland kompakta motstånd, man tidigare kunde stöta på i dag har nyanserats. Elsie Persson skriver i tidningen *Förskolan* (2002:6):

Idag kan jag säga det – att teveprogram och videofilm är viktiga som kulturutbud och en viktig del i barns liv. Ett betydelsefullt media för barns lärande och utveckling! När jag gick ut min förskollärarytelse i slutet på 70-talet upplevde jag det näst intill tabu, att påstå att det skulle finnas något positivt med att barnen såg på teve. Än mindre var det en angelägenhet för oss pedagoger att engagera oss i, förskolan skulle ju vara ett komplement och erbjuda alternativ, till det som erbjöds i hemmet. I dag med en annan barn- och kunskapsyn och en hel del forskning kring barns tevetittande ser jag en mer nyanserad diskussion och positiv inställning hos oss lärare i förskolan. Det är en förändring som jag tror gagnar både barn, föräldrar och förskollärare.

En som förordar mer mediekunskap i förskolor och skolor är Cecilia von Feilitzen, sociolog och medieforskare vid Södertörns högskola. I en artikel i *Dagens Nyheter*, den 17 april 2001,

hävdar hon att den bild som medierna förmedlar av barn ofta är stereotyp och Cecilia von Feilitzen har en vision om hur man skulle kunna komma till rätta med det. Dels skulle alla skolor ge eleverna en bra undervisning i mediekunskap, dels skulle barn få göra fler program och skriva artiklar som skulle visas och publiceras i tidningar, radio, tv och på Internet. Genom dessa erfarenheter skulle barnen kunna få en mer ”genomsådande blick”, de skulle inte falla för den ensidiga bild av barn som idag är den gängse.

Petra Dahlgren vid Stockholms universitet har gjort en studie, kallad *Vilken bild ger svenska medier av barn? En granskning av nyhetsflödet i press, radio och tv*. I den har hon tittat på vilken bild svenska medier ger av barn. Hon fann att när barn förekommer i nyheterna är det oftast i samband med brottslighet, olyckor och våld. Barnen framställs ofta som offer, med en övervikt för flickor som framstår som extra utsatta. Barnen får sällan möjlighet att själva uttala sig, trots att nyheten handlar om dem. Det mest förekommande i de studerade nyheterna var att vuxna talade om barn och ibland även å deras vägnar. Följaktligen uttalade sig de vuxna om hur barn tänker, vad de tycker om och inte tycker om, och detta utan att barnen själva fick ge sin syn på saken. Även när barnen kom till tals uttalade de sig i skuggan av de vuxnas uttalanden.

Med detta som bakgrund kan man konstatera att det är angeläget att arbeta med medier redan i förskolan. I den svenska förskolan har alltid barns skapande setts som ett viktigt sätt att bearbeta intryck och som ett sätt att ge egna uttryck för sina upplevelser. Precis som barn ska kunna bearbeta upplevelsen av ett nytt syskon, en morfars död eller en stulen cykel ska de också ges möjlighet att bearbeta det de upplevt genom medierna. Men för att kunna använda mediernas uttrycksformer krävs kunskap, både med teoretisk och med praktisk inriktning.

Förskolebarn står kognitivt sett på en annan nivå än skolbarnen och arbetet måste anpassas efter detta. Betoningen när det gäller förskolebarn måste alltid ligga på det praktiska arbetet. Vid kompetensutveckling måste stor vikt läggas vid att personalen får lära sig hur man rent konkret kan gå tillväga med sin barngrupp. Samtidigt är det viktigt att teori och praktik går hand i hand. För att kunna reflektera över sitt handlande behövs teorier.

Utvecklingsarbete i fyra steg

Målet med detta utvecklingsarbete har varit att hitta metoder att koppla samman förskola och skola inom det film- och mediepedagogiska området i Järfälla kommun. Metoden har varit att i nära dialog med förskolornas personal sätta igång en process som skapar förutsättningar till en ”röd tråd” i det mediepedagogiska arbetet, från förskolenivå till och med år 9. En viktig del i denna dialog har varit att kartlägga vilka behov, problem och, framförallt, möjligheter som finns för att skapa en sådan kontinuitet.

Utvecklingsarbetet har genomförts i fyra steg vilka beskrivs under särskilda rubriker.

1. Föreläsning och dialog med förskolepersonal
2. Gemensam planering och iscensättning av projekt med förskolorna
3. Medieutställning i kommunens konsthall för förskola och grundskola
4. Presentation av arbetet för politiker och chefer

Föreläsning och dialog med förskolepersonal

Inbjudan till en inledande föreläsning gick ut till samtliga förskolor i kommun, totalt 43 stycken. Av dessa anmälde sig närmare hälften. Skriftlig inbjudan gick ut till kulturombuden vid två tillfällen samt muntligt vid kulturombudsträffar och vid ett chefsmöte.

Föreläsningarna lades på tider som bäst passade personalen. Några föredrog dagtid, medan huvuddelen valde kvällstid. Alla föreläsningar skedde ute på de enskilda förskolorna.

Avsikten med föreläsningen var att inspirera till att se medier som en resurs i den pedagogiska verksamheten, något som kan utveckla och berika det arbete som redan görs. Föreläsningen, som tog ungefär två timmar, inleddes med en genomgång av mediehistoria för att övergå till metoder för analys. Huvuddelen av tiden ägnades sedan åt praktiska exempel, direkt överförbara i barngrupp, till exempel hur man kan arbeta med ljud, hur man kan använda serietidningar och reklambilder och hur man kan ”luras” med videokameran. Många av exemplen finns redovisade i min bok *Arbeta med media i skola och förskola*.

De mål för mediearbetet som varit min ledstjärna, och som jag ville förmedla till personalen, var att ge barnen en grund till ett kritiskt seende och att inspirera till eget skapande.

Den förskolepersonal som efter föreläsningen ville påbörja eller utveckla mediearbetet i sin egen barngrupp kunde boka tid för att vi gemensamt skulle kunna se hur de, utifrån befintlig eller kommande planering, skulle kunna ta in film och andra medier som ett redskap. Jag reste då ut till förskolorna eller förskoleklasserna för fortsatta möten och samtal.

Personalens förkunskaper

Efter föreläsningen delade jag ut en enkät för att få en bild av hur förkunskaperna om medier såg ut bland förskolepersonalen. 17 personer skickade senare in sina svar. Gruppen är liten,

men svaren ger ändå en fingervisning om hur det generellt ser ut bland personalen på förskolorna. Av dem som svarade på enkäten var nio förskollärare och åtta barnskötare. Deras genomsnittliga tid inom barnomsorgen var 22,5 år.

Ingen av barnskötarna hade i sin utbildning fått någon undervisning kring film eller andra medier, varken teoretiskt eller praktiskt. Tre av förskollärarna hade haft medieundervisning. Omfattningen berodde på egna val: ”Vi arbetade med problembaserat lärande. Så det berodde på vad den gruppen var intresserad av. Sedan berodde det på vilken fristående kurs man valde. Själv valde jag bland annat 5 poäng ’Barn och datorer’. De mer praktiskt inriktade delarna var kortfattade och handlade om hur man hanterar en videokamera, olika projektorer och datorer.”

Större betydelse verkar praktiken ha haft: ”Jag hade turen att få göra min praktik på en förskola i Kärrtorp som arbetade med Reggio Emilia-pedagogiken. Där lärde jag mig att dokumentera, fotografera och videofilma.”

Personalen efterlyser främst konkreta och praktiska exempel. Helst ska de baseras på erfarenheter i barngrupp, man vill veta att det är metoder som verkligen fungerar med små barn. Att sätta igång funderingar och resonemang mellan barn om hur man kan ”luras” med kameran anses viktigt som ett första steg mot ett kritiskt förhållningssätt. Några tyckte att det var bra att för egen del ha en baskunskap kring hur en film är uppbyggd, liksom att det kan vara bra att ha en viss orientering om mediernas utveckling. Men tyngdpunkten ska ligga på det praktiska, det i barngruppen direkt användbara.

På frågan om hur man kan tänka sig att använda medier som redskap i förskolearbetet nämner förskolepersonalen dokumentation: ”Med digitalkamera kan vi visa föräldrarna redan samma dag vad vi har gjort. Man kan videofilma mycket. Vi har videofilmat en dag på förskolan och visat föräldrarna på föräldramöte.”

I enkäten framkom även förslag som involverar barnen på ett mer aktivt sätt och gör dem till medskapare: ”Med alla barn kan man använda olika typer av media, exempelvis overhead eller digitalkameran till bland annat pedagogisk dokumentation.”

Några tar upp att de vill utveckla arbetet med barnens bilder och lära barn att bli kritiska: ”Många barn ser olämpliga filmer och tror att allt är på riktigt. Det skulle vara roligt att experimentera med film typ ’barnen i lådan’ för att visa att man kan luras på film.” Men också det lustfyllda nämns: ”För att förmedla något till många. Ett roligt och nytt sätt att jobba med barnen i barngruppen.”

Under punkten ”övrigt” har de som besvarat enkäten tagit upp allmänna frågor kring förutsättningar för mediearbete. Tid till planering, genomförande och utvärdering borde vara ett självklart krav, men är inte det med de stora barngrupper som idag finns på många förskolor. Ständig omorganisation kan också vara hämmande: ”Det låter så roligt att jobba med media, men just nu är det så mycket oklarheter med vår organisation att det är svårt att starta upp något. Dina argument och mål för mediearbetet låter jättevetliga och metoderna roliga.”

Flera menar att de behöver ha stöd av någon utomstående för att få igång ett arbete: ”För att kunna arbeta med media så behöver jag mycket hjälp!”

Att börja arbeta med medier tar tid. Det är inte bara det praktiska som ska fungera, mentalt måste man också hänga med. På en förskola, där man arbetat kring tv, formulerar man sig så här: ”Det vi har gjort är precis bara början på en process, som vi känner att vi väckt hos barnen och hos oss vuxna. Vi på förskolan måste se vad tv erbjuder, så vi kan prata tillsammans om vad barnen sett.”

Gemensam planering och iscensättning av projekt med förskolorna

Att arbetet skulle utgå från den planering som redan fanns ute på förskolorna, eller att vi gemensamt skulle göra en planering, såg jag som viktigt. På så vis kunde vi tillsammans se hur mediarbetet skulle kunna komma in som ett redskap att hitta nya sätt att lära och att uttrycka sig. Väsentligt var också att utgå från barnens erfarenheter och intressen. Tillsammans kan barn och vuxna utforska och lära av varandra. Som vuxen har man mycket att upptäcka – till exempel om man låter barnen bli ledsagare in i tv-figurernas värld!

Åtta av de förskolor som deltog i föreläsningen ville fortsätta det praktiska arbetet på förskolan med mitt stöd. Behoven skiftade stort, både i fråga om inriktning och om tid.

Vissa förskolor ville ha hjälp med att använda videokameran. Det kunde handla om grundläggande saker, som hur man laddar ett kamerabatteri, videokamerans funktion eller enkla tips vid filminspelning. Det var inte ovanligt att det på vissa förskolor fanns en videokamera, men den som en gång haft ansvaret för den när den köptes in var inte kvar på arbetsplatsen och ingen annan kände till hur den fungerade. Vad som behövdes var viss handledning för att sätta sig in i kamerans manual. Efter denna förhållandevis okomplicerade hjälp kunde de själva arbeta vidare.

Andra lade upp planeringar som sträckte sig över en termin eller ett läsår och min roll blev att vara med vid planering, att komma med förslag till hur man skulle kunna gå vidare och att vara samtalspartner vid utvärdering. Någon ville ha mig som ”bollplank” för att utveckla olika idéer man hade.

Som exempel kan nämnas en förskola som under en längre period arbetade med temat ”Jag själv”. Här valde man att använda sig av engångskameror. Barnen fick var sin kamera och uppgiften var att fotografera sådant som de tyckte väldigt mycket om. Motiven blev högst varierande och ibland oväntade. Utifrån de bilder barnen tagit fick de välja en bild som de berättade mer utförligt om och som de också fick hjälp att skriva ned en text till. Bilderna kompletterade annat arbete som gjordes men gav, enligt personalen, en fördjupad bild av barnen.

På en förskola utgick man från barnens fascination inför dinosaurier. Barnen hittade på en egen saga om urtidsdjuren och därefter tillverkade de ett stort landskap i papier machier där berättelsen skulle utspelas. Utifrån sagan bestämdes vilka fotografier man skulle ta – för redan från början hade barnen bestämt sig för att använda diabilder. ”För man hinner se så bra”, menade de. Personalen tyckte vid en utvärdering att det varit roligt och lärorikt, men tidskrävande. Arbetet tog mer tid i anspråk än vad man först avsett.

På en annan förskola intresserade man sig för hur barnens samtal och lekar inspirerades av Pokémon. Min roll blev att fungera som samtalspartner i diskussioner om barnkultur, populärkultur och hur vi vuxna i allmänhet ställer oss inför dessa yttringar. Sådana samtal är

betydelsefulla. Medierna påverkar på olika sätt våra liv, därför är det också viktigt att kunna göra teoretiska reflektioner kring våra upplevelser.

I något fall tog personalen fasta på möjligheterna till ”trickfilmning” jag visat. De filmade ett barn som kröp ned i en stor kartong som stod på golvet i ett rum. Kameran ställdes på paus, barnet kröp upp och ur gick ur bild, kameran startades igen och nästa barn upprepade proceduren. Gång på gång gjordes detta moment. När filmen sedan spelades upp såg det ut som om en oändlig ström av barn gömde sig i lådan. Men eftersom filmarbetet inte sattes in i något sammanhang kunde det aldrig för barnen innebära ökad förståelse. För dem, och för personalen, blev det en förströelse som inte hade någon förankring i något annat. För att mediearbetet ska tjäna ett syfte måste man som vuxen formulera mål för arbetet.

Medieutställning i kommunens konsthall för förskola och grundskola

Konsten har av tradition en stark ställning i Järfälla kommun. En konsthall har funnits sedan 1971 och den nuvarande konsthallen fick en permanent placering i anslutning till huvudbiblioteket 1993. Konsthallen används uteslutande för professionella konstnärer, med ett undantag. Varje vår anordnar Järfälla Kultur en pedagogisk utställning till vilken kommunens förskolor och skolor är välkomna att delta. Med anledning av utvecklingsarbetet med filmen i förskolan bestämdes att den pedagogiska utställningen våren 2002 skulle ägnas de medieproduktioner som gjorts av kommunens unga.

Elva förskolor och tolv grundskolor deltog, vilket gjorde att åldrarna 1-16 år var representerade. Dessutom presenterade Jakobsbergs folkhögskola sin verksamhet, med bland annat filmlinje och reportagelinje.

Många lärare i grundskolan tycker, enligt våra utvärderingar i samband med skolbiovisningarna, att det är svårt att ta in film och andra medier i undervisningen. Järfälla Kultur arrangerade därför en studiedag kring ”Film och media i nya kursplanerna” för grundskollärare. Tillsammans med deltagarna försökte vi precisera vilka insatser för kompetensutveckling som behövs för att lärarna ska ge film och andra medier det utrymme de enligt styrdokumentet ska ha. Konkreta metodtips var det mest efterfrågade. Tanken med medieutställningen var att den skulle kunna tjäna som idébank för kommunens pedagoger.

Vid vernissagen, där drygt 400 personer i alla åldrar deltog, invigningstalade Ann Katrin Agebäck, huvudsekreterare vid Våldsskildringsrådet. I sitt tal poängterade hon vikten av att man arbetar med medierna i förskola och skola eftersom medierna är en självklar del av vår vardag. Därför är det väsentligt att man lär sig att det bakom varje program finns en avsändare. Det vi ser är inte verkligheten eller sanningen, utan den bild av verkligheten som någon skapat. Det är också viktigt att själv få prova att göra en egen film eller annan medieproduktion för att förstå hur mediernas uttrycksmedel fungerar. Skolan måste ta sin uppgift på allvar, menade Agebäck, för det är när man är riktigt liten man behöver börja lära sig om medier. Medieundervisningen är en viktig investering i barnen och i deras framtid.

Utställningen besöktes av 2.745 personer, vilket gav en snittsiffra på 119 besök per dag. Många av de barngrupper som ställde ut besökte utställningen både en och flera gånger för att se sina arbeten. Däremot infriades inte förhoppningen om utställningen som idébank.

Föreläsningsserie i anslutning till utställningen

I anslutning till utställningen anordnades olika föreläsningar, där riktade inbjudningar gick ut till förskolor och skolor, men som också var öppna för allmänheten. Medieanalytikern Lars Åsbrink föreläste om hjältar i film och verklighet, Mia Wennström på Aspnässkolan gav konkreta råd kring hur man kan arbeta med medier tillsammans med elever, Erling Ericson från Utbildningsradion hade workshop kring animation, filmcensorn Jonas Wall föreläste om censurerna vara eller inte vara och filmprofessorn Leif Furhammar berättade om de rörliga bildernas århundrade. Intresset för föreläsningarna var dock svagt. De flesta av föreläsningarna besöktes endast av ett fåtal personer.

Självklart funderade vi på Järfälla Kultur över varför det kom så få till de program som anordnades. Är ämnet ointressant? Var informationen dålig? Är det fråga om tidsbrist?

För att få en bild av orsakerna gick vi ut med ett frågeformulär, denna gång om medieutställningen och om föreläsningsserien.

Vi fick in 31 svar. När det gällde utställningen var vi intresserade av att få svar av dem som *inte* besökt den. Flera lärare hade innan utställningen sagt att de tyckte att medier var ett svårt tema. De tyckte inte att det arbete de redan gjorde, till exempel kring skolbiofilmerna, var av tillräckligt bra kvalitet. Varför utnyttjar man då inte tillfället att ta del av andras erfarenheter?

Av svaren på enkäten framkom att de flesta inte ansåg sig ha tid att besöka utställningen, 20 angav det. Två tyckte att temat för utställningen var ointressant. Två tyckte att öppettiderna passade dåligt. En person angav att de hade pågående invånjning av barn. Några skrev: ”De senaste besparingarna tar bort möjligheten till kvalitetsarbete. Tid finns inte längre!” ”För mycket av allting, så känns det!” Ingen ansåg att informationen var dålig.

När det gällde föreläsningsserien angav sju personer att tiderna inte passade. Någon svarade att det var ointressanta ämnen, en hade varit bortrest och en klagade över dålig information. I övrigt svarade lärarna: ”Intressanta ämnen och föredrag, men på vår förskola har vi haft fullt upp med vår egen verksamhet och krav från alla håll så orken har inte räckt till. Vi hoppas komma igen en annan gång.” ”Föredragen verkade intressanta och kan säkert ge oss som arbetar i förskolan mycket, ändå blir det inte av att man går när det känns som att det mest rör äldre barn.” ”För mycket annat att göra på skolan!” ”Hann inte med.” ”Redan lyssnat på den jag ville höra.” ”Passade inte in i det pågående arbetet. För mycket att göra så här i slutet av skolåret.” ”För lite tid kvar, trots att man ville höra på alla. (För mycket att göra på kvällarna.)” ”Mycket som händer på slutet av våren, både på arbetet och privat. Krafterna och kvällarna räcker inte till. Trots intressanta föreläsningar som lockade var jag inte på en enda.” ”Hann inte.” ”Trött och utmattad.”

Vilka slutsatser kan då Järfälla Kultur dra av detta? Först och främst har vi uppmärksamats på den arbetsbörda pedagogerna har. Att förvänta sig att de dessutom på sin fritid ska komma på föreläsningar, som främst berör deras arbete, kan vara överoptimistiskt. När vi framöver anordnar föreläsningar behöver vi ha bättre dialog med cheferna så att personalen kan tillgodoräkna sig tiden som arbetstid. I kommunen arrangeras varje år gemensamma studiedagar för grundskollärarna. Till dessa dagar kan Järfälla Kultur lämna förslag på föreläsare som vi tror kan intressera lärarna. Men förskolepersonalen når vi inte där. De har inga liknande dagar, utan är hänvisade till kompetensutveckling kvällstid.

Ett axplock av arbeten från medieutställningen

För att ge en bild av det film- och mediepedagogiska arbete som försiggår i kommunens förskolor och skolor har jag valt att presentera ett axplock av projekt som fanns med på medieutställningen våren 2002. Jag har försökt ge en bild av de skilda teman och medieformer som man arbetat med i förskolor och skolor.

Sagens form är utmärkt att använda i mediearbetet. Det har flera utnyttjat. Sagens klassiska struktur gör det lättare att koncentrera sig på historiens innehåll eller budskap. Genom att som vuxen synliggöra sagans konstruktion kan man hjälpa barnet att utveckla förmågan att själv återberätta sagor eller själv hitta på. Kopplingen till bilden spelar en central roll och man kan studera bilderböcker och se om texten och bilderna berättar samma sak eller om bilderna tillför andra förlopp.

Traktor förskola tillhörde dem som tog sin utgångspunkt i sagan. Elsa Beskows *Sagan om den lilla, lilla gumman* har lästs, berättats muntligt och använts som innehåll i ”språkpåsar”. Barnen har dramatiserat historien och dräkter har tillverkats, kulisser målats. Digitalkameran användes för att dokumentera processen, videokameran för att färeviga föreställningen. Arbetet anknyter till de mål som formuleras i förskolans läroplan där det står att förskolan ska sträva efter att varje barn ”utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama”.

Också på Aspås förskola har man jobbat kring sagor och då använt sig av **overhead-projektorn**. Barnen har hittat på sagor som de sedan illustrerat. På vanligt papper gjorde barnen skisser med blyerts som sedan fördes över till overhead-plast som kunde färgläggas. Plastarken tejpades ihop till en lång remsa som man kunde dra över projektorn. Samtidigt som man berättade sagan kunde hela barngruppen se bilderna projicerade på väggen.

Även på Nibble förskola har man arbetat med berättelser och berättande. Bland annat har alla barn ritat en bild med eget valt motiv. Sedan har man tillsammans, utifrån de färdiga teckningarna, hittat på en **gemensam historia**. På liknande sätt kan man gå tillväga med fotografier eller bilder man klippt ur tidningar. Man kan också låta grupper av barn få likadana bilder och låta dem hitta på historier. Det är spännande att se hur olika man kan använda bilder, i vilken ordning man sätter dem och vad man läser ut av ordningsföljden.

Datorerna har relativt snabbt blivit viktiga verktyg i förskolor och skolor. Den pedagogiska verksamheten påverkas på olika sätt. **Power Point** har använts av många för att göra sagor på datorn. Pia Svedlund i förskoleklassen Falken på Högby skolan berättar:

Hela klassen fick berätta vilken saga de tyckte bäst om och motivera varför just den sagan var så bra. Vi pratade sedan om varför sagor är bra och vad de måste innehålla och hur de ska sluta. De barn som ville fick sedan hjälpas åt att skapa en egen saga.

Fem barn satte sig på golvet och började ”spåna”. En vuxen var med och antecknade det barnen sa. Vi genomförde detta på våren då cykling och nya cyklar var aktuellt. Nästan genast enades barnen om att sagan skulle handla om en pojke som önskade sig en ny cykel. Dialogen barnen emellan var kreativ och de prövade olika förslag som de sedan enades om. Inom en timma var sagan klar.

Nästa dag började barnen att göra bilder. Till hjälp hade de tidningar, färgpennor och vita A4-papper. Det var ett gott samarbete barnen emellan. När vi sedan skulle lägga in sagan på datorn ville barnen att vi vuxna skulle läsa texten. Det var även vi vuxna som scannade in bilderna. Nästan hela klassen ville vara med och sjunga en födelsedagsvisa som ingick i sagan.

När barnen såg det färdiga resultatet blev de märkbart imponerade. ”Har vi gjort det där?” Vi fick god respons av föräldrarna och det var roligt att vara med på medieutställningen. Barnen var mycket stolta.

Barnen på förskolan I Ur och Skur Skogsbacken fick i uppdrag att **dokumentera sin vardag** med hjälp av engångskameror. Dessa kameror är förhållandevis billiga och man behöver inte vara så rädd för att de ska gå sönder. Och det är spännande att fotografera! Inte minst när man ser det färdiga resultatet: ”Att fotografera var både svårt och roligt. Det man ämnade få med på bild hamnade inte alltid där av olika skäl. Därför var det en stor överraskning att titta på bilderna när de kom tillbaka från framkallningen på fotoaffären.”

Den demokratiska aspekten på mediearbetet förs ofta fram. Att barnen ges möjlighet att ta emot och att sprida information och tankar är viktigt. På Svetsarvägens förskola stod man inför att göra om sin gård. För att barnen skulle komma till tals inför denna förändring fick barnen fotografera de platser de tyckte om. Det blev ett utmärkt sätt att **låta barnen få ge uttryck för sina åsikter**. Vanessa fotograferade sitt favoritställe – gungorna. Att gunga tinky winky var det bästa hon visste. Kalles foto ger ett kargt intryck. På en ganska kal plan, belagd med stenplattor, ligger en ensam boll, i fonden syns två slängda klubbor. ”Det är kul med bandy”, menar Kalle och det ensliga intrycket ändras genast. Maria fotograferade lekstugan: ”För där leker man så mycket mamma, pappa, barn.”

Reklam i olika former tillhör det vi dagligen konfronteras med. Flera såg det som en utgångspunkt för sitt mediearbete.

På Högby förskola undrade personalen vad deras 4-5-åringar egentligen vet om reklam. Har de hört ordet? Vad betyder det för dem? Ganska få visste, men Isak var säker: ”Det är när man pausar filmen, då kommer reklamen.” Marcus kompletterade: ”I tidningar, att man ska köpa nåt.” Och Kristoffer förklarade: ”Det som man visar på tv mellan filmerna, till exempel McDonalds-reklam.”

Många lärare valde att jobba kring reklam, framför allt i grundskolans senare årskurser. Men också yngre elever tar sig an området med intressant resultat.

Fjällenskolan började arbeta med reklam, men övergick sedan till andra områden. Deras projekt sträcker sig över ett helt läsår. Marie Leffler, lärare på Fjällenskolan, redovisar arbetet så här:

I årskurs tre har vi media med barnen ett lektionstillfälle i veckan. Vi börjar med att reda ut begreppet media. Vad finns det för olika medier? Vi listar radio, tv, video, dagspress, kvällspress, veckotidningar, tidskrifter, böcker, CD-skivor, Internet med mera.

Därefter börjar vi prata om reklam. Vad är reklam? Var finns det reklam? Varför finns det reklam? Hur är den gjord? Vi tittar på reklam från tidningar och visar barnen. De får

sedan i läxa att klippa ut några reklambilder som de får visa upp framför klassen. De andra barnen får gissa vad bilden gör reklam för. Oftast är det inte det man associerar till när man ser bilden. Det är viktigt att barnen lär sig att kunna se kritiskt på reklam och genomskåda budskapet. I nästa moment får barnen göra en egen reklamaffisch för en påhittad produkt.

Vi fortsätter med att titta på tv-reklam och eventuellt lyssna på radioreklam från de fria radiokanalerna. Vi diskuterar hur reklamen är gjord med ljudeffekter, musik, klipp och pratar om hur långa reklaminslagen är. I anslutning till det får barnen göra egna reklamfilmer. De får hitta på en produkt, söka rekvisita och skriva manus och avslutningsvis spelar vi in barnens reklamfilmer.

Barnen får i nästa omgång fylla i en enkät om sina tv-vanor. Vi sammanställer resultatet och diskuterar med barnen. Vi bandar olika program som barnen uppgett att de brukar titta på. Vi ser korta avsnitt av tv-programmen tillsammans och analyserar dem. Vad har programmen för målgrupp? Vilken genre är det? Hur är programmen uppbyggda? Hur gör man för att skapa spänning eller för att göra ett program roligt eller intressant? Hur ser man skillnad på faktaprogram, underhållningsprogram, dokumentärer, nyhetsprogram och barn- och ungdomsprogram? Vad är en ”såpa”? Vad är en ”dokusåpa”?

Därefter går vi över till att göra egna filmer. Vi hittar på ämne, tidsålder, rollfigurer och börjar tillsammans skriva manus. Vi talar med barnen om begreppen manus, rekvisita, regissör och repliker. Alla barn får minst en roll. De får bestämma ålder och namn samt personens utseende i form av kläder, skägg, glasögon och så vidare. Vi bestämmer var de olika scenerna utspelas, vilka personer som är med i scenerna samt vilka repliker de har. När manuset är klart får barnen i läxa att lära sig sina repliker och leta fram lämplig rekvisita. Efter att vi repeterat ett tag börjar vi spela in. De vuxna filmar och barnen agerar. Som avslutning gör vi visningar av filmen för övriga barn.

Att skapa rörliga bilder är roligt och fascinerande. ”**Trickfilmning**” kan vara ett sätt att utforska filmmediet och kan dessutom bidra till att lägga grunden till ett kritiskt seende. Ett enkelt sätt är att göra en liten film där man visar hur barnen försvinner ned i en kartong. Några dagbarnvårdare i Viksjö använde videokameran för att dokumentera sin vardag, men valde att knyta ihop de olika delarna med hjälp av ”lådan”. Barnen kröp ner i lådan i ett vardagsrum, och kröp ut ur samma låda i skogen. Trolleri för de föräldrar som senare utgjorde publik!

Fritidsklubben Korpen på Skälbyskolan deltog i medieutställningen med videofilmer som barnen producerat och tidigare visat vid en **egen filmfestival**. Magnus Lundkvist beskriver arbetet:

Fritidsklubben Korpen ligger på Skälbyskolan. Barnen är i åldrarna 10-12 år och är på Korpen på eftermiddagarna. I augusti började vi tänka på att jobba med film i någon form. Vi gick ut med en intresseförfrågan och många ville vara med. Första samlingen var vi runt 40 stycken men intresset svalnade för en del och när arbetet kom igång på riktigt var det 28 tappra som kämpade. I början träffades vi en dag i veckan men när arbetet med filminspelningen kom igång jobbade vi med filmerna varje dag.

På de första träffarna hade vi filmteori där vi pratade om hur man bygger upp filmer och skriver manus. Vi talade om att det man ser på film inte alltid är vad det ser ut att vara och gav exempel på vad man kan åstadkomma med små tricks också med enkel

utrustning. Vi gick igenom hur man klipper film och vilka möjligheter det ger att kunna ändra känsla och handling genom att man i efterhand kan lägga på ljud och musik. Det tyckte barnen var spännande.

Därefter började barnen bli sugna på att skriva egna manus. Tankar och idéer gick isär så vi valde att göra flera olika filmer. Vi delade in barnen grupper och de fick varsin manusbok. Sedan var det bara att köra. Arbetet krävde stort tålamod och vi vuxna fick ibland gå in och stötta så att barnen inte gav upp. Under förberedelserna fick vi se prov på barnens kreativa förmåga och tankeverksamhet och det var många gånger vi skrattade tillsammans. Till slut hade vi sju manus färdiga. Några grupper valde att göra kortare filmer medan andra ville göra en längre story. En grupp valde att använda de historier som finns på baksidan av tidningen Kamratposten.

I slutet av oktober började filminspelningarna. Barnen tillverkade kulisser och rekvisita. De provade kläder och sminkade sig. Att agera inför en kamera och samtidigt komma ihåg sina repliker är inte lätt. Det blev en hel del så kallade ”blunders”. Av dessa gjorde vi sedan en egen film där vi också intervjuar några av barnen om filmprojektet.

Till slut hade vi tillräckligt med inspelat material och det var dags för redigering. Vår förhoppning var att barnen själva skulle vara med vid redigeringen, men på grund av tidsbrist fick vi vuxna göra det och sedan inhämta barnens godkännande.

Resultatet blev sju filmer av varierande längd samt en ”blunderfilm”. Den 6 februari 2002 hade vi premiärvisning i Skälbyskolans matsal för föräldrar och släktingar. Veckan efter hade vi visning för övriga elever och lärare på skolan. Reaktionerna var jättepositiva och intresset för att jobba mer med film är stort bland eleverna på skolan.

Många har provat på att arbeta med **animation**. Många lärare i skolans tidigare årskurser låter eleverna arbeta med animation då de ska göra olika redovisningar, likaväl som eleverna gör en muntlig eller skriftlig presentation. Även förskolebarn klarar med lite hjälp av att animera.

Aspnässkolans finska klasser har jobbat med animation och den film som visades på utställningen har tidigare sänts i Sveriges Television i det finskspråkiga barnprogrammet *Karamelli*. För att kunna ta in en animatör som resurs sökte man så kallade PUFF-pengar från Skolverket. Förkortningen står för Pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever, till vilket särskilt statsbidrag har utgått.

På Aspnässkolan har man i årskurserna 4-6 under många år arbetat med **skoltidningar**. Varje år ger man ut minst fem nummer. Redaktionen består av cirka tio barn per gång och efter varje färdigt nummer byts medlemmarna i redaktionen ut. Att vara med i redaktionen är frivilligt, men mycket populärt. Redaktionen träffas under fyra, fem veckor, två timmar per vecka. Alla i skolan – barn, personal och föräldrar – får lämna in bidrag till redaktionen som sedan ansvarar för sammanställning och ser till att bidragen publiceras. Redaktionen har även i uppgift att själv göra reportage, intervjuer och annat till tidningen.

På medieutställningen visade flera förskolor exempel på tidningar som deras barn gjort. Oftast stod barnen för illustrationerna, foton tagna med digitalkamera eller engångskamera eller teckningar barnen själva ritat. Någon förskola hade tidningar som blandade bidrag från barn och vuxna.

Presentation av arbetet för politiker och chefer

Vår strävan efter dialog och förankring gäller alla nivåer. I det visionsarbete som Järfälla Kultur genomför har vi tagit fram ett program som ska skapa förutsättningar för att realisera visionerna genom att vi tar till oss kunskaper från för oss betydelsefulla grupper. Förutom kulturombuden ser vi politiker samt förvaltnings- och enhetschefer som viktiga grupper.

En av ambitionerna med detta projekt var att på förskolorna bidra till en pedagogisk utveckling på medieområdet. En annan ambition var att utvidga dialogen till att också omfatta chefer och politiska beslutsfattare för att förmedla en aktuell bild av hur det mediepedagogiska arbetet fungerar, hur vi vill utveckla det och vilka resurser som krävs.

Att sådan information kan behövas är klart. Ana Graviz och Helena Danielssons fann i sin rapport, *Film och mediepedagogik i kommunala skolplaner – En studie i Stockholms län*, publicerad 2002, att det på den kommunala beslutsnivån i Stockholms län saknas övergripande kunskap om situationen inom skolbiodområden.

Under hösten 2002 sammanställde jag en ett första utkast till denna dokumentation som låg till grund för möten med politiker och chefer. Vid tre tillfällen under hösten 2002 bjöds jag in till olika möten för att presentera det arbete som genomförts.

Vid det första mötet rapporterade jag inför kommunens samtliga rektorer och förskolechefer. Tyngdpunkten låg på vikten av kompetensutveckling, skolledarnas ansvar samt hur vi gemensamt kan utveckla området.

Vid nästa tillfälle träffade jag Utbildnings- och kulturnämnden där jag beskrev arbetet med film i skolan, vilka behov som identifierats, våra tankar inför framtiden samt vilka resurser som behövs för att nå våra långsiktiga mål. Politikerna var intresserade och flera uppgav att de tyckte att det var bra att få ta del av exempel från verksamheterna. Under den frågestund som följde föredragningen väcktes en rad intressanta frågor. Är det bättre att resurserna ligger centralt eller ute på enskilda enheter? Hur har den nya tekniken förändrat förutsättningarna för de ungas eget filmskapande? Finns det utrustning på förskolorna och skolorna? Hur kommer förskolorna och skolorna att arbeta med film och andra medier framöver?

Presentationen för Barn- och ungdomsnämnden hade ett liknande upplägg och även här märktes ett stort intresse. De frågor som togs upp handlade mycket om tillgången på filmer och om vikten av bra filmer att arbeta kring i det pedagogiska arbetet.

Från och med 2003 har det genomförts en omorganisation av nämnderna i Järfälla kommun. Utbildnings- och kulturnämnden har fått utökat ansvarsområde och har därmed bytt namn till Utbildnings-, kultur- och fritidsnämnden.

Nämndkansliet och Järfälla Kultur kansli arbetade under 2002 för att utveckla det mediepedagogiska området och ta fram resurser för arbetet. Vid ett upptaktsmöte inför budgetprocessen 2004–2005, för ledamöter i kommunstyrelsen, nämndpresidier, förvaltningschefer och representanter för nämndkanslier, resultatenheter och personalorganisationer, lyfte förvaltningen upp arbetet med film i skolan som ett viktigt utvecklingsområde. Politikerna tog konsekvenserna av detta och gav redan i budgeten för 2003 utökade resurser för pedagogernas kompetensutveckling kring film och medier samt mediepedagogisk verksamhet för barn och unga. Anslaget för detta ändamål ökade med 200 procent, från 30.000 kr. till 90.000 kr.

Utvecklingsarbetets förutsättningar

Under 1990-talet skedde stora besparingar inom förskoleverksamheten. Den vanligaste åtgärden för att spara pengar var att öka antalet barn i grupperna. I förskolan minskade resurserna, enligt Skolverket, med en femtedel under 1990-talets första hälft och i fritidshemmen har besparingarna varit ännu kraftigare. Någon motsvarande ökning av resurserna var det inte tal om och antalet barn per vuxna blev följaktligen fler.

Skolverket gjorde 2001 en undersökning av gruppstorleken i landets förskolor. De fann att grupper med färre än 18 barn blivit allt ovanligare och att det istället har blivit vanligare med än större grupper. 1994 hade 9 procent av grupperna fler än 20 barn. 2001 hade siffran stigit till 17 procent. Samtidigt som gruppstorlekarna ökat har åldrarna sjunkit eftersom sexåringarna från 1998 försvann från förskolan för att istället gå i förskoleklass. Värt att notera är att undersökningen gjordes innan den så kallade maxtaxan infördes.

Stadsledningskontoret i Stockholms stad gick våren 2002 ut med en rundfråga till förskolechefer i de olika stadsdelarna för att få en bild av eventuella förändringar i barnens vistelsetider efter att reformen med maxtaxa genomförts. Svaren visade att 15-20 procent av det totala antalet inskrivna barn i genomsnitt tillbringar en timme mer varje dag på förskolan. Personaltimmarna har däremot inte utökats.

I januari 2003 infördes en avgiftsfri allmän förskola. Den gäller tre timmar per dag under skolans terminer eller 525 timmar per år. Det kommer förmodligen att få ytterligare konsekvenser för barngruppernas storlek.

Läraryrket och TCO presenterade i en debattartikel i Dagens Nyheter i augusti 2002 uppgifter om stress i förskola och skola. 90 procent av de tillfrågade förskollärarna, lärarna och fritidspedagogerna anser att resurserna inom förskola och skola inte är tillräckliga för att uppnå de mål som gäller för verksamheten. Två av tre uppger att de har mindre eller mycket mindre tid för varje barn eller elev i dag än för ett par år sedan.

Den pressade arbetssituationen gör att bristen på tid kan vara det främsta hindret för ett utvecklingsarbete. Situationen i Järfälla kommuns förskolor har, enligt det lokala läraryrket, följt förändringarna i övriga landet. De svar jag fått på tidigare redovisade enkäter bekräftar detta.

Men utvecklingsarbete tar tid, och *måste* få ta tid. Här har cheferna ett stort ansvar eftersom arbete som avdelas tid får status och legitimitet.

Situationen i förskolan

Med utgångspunkt i den faktiska arbetssituationen på landets förskolor tror jag att det är viktigt att göra en analys av behov och förutsättningar för kompetensutveckling inom det film- och mediepedagogiska området. Personalen kan ha svårt att komma ifrån för mer

omfattande kompetensutveckling och man bör hitta sätt att i möjligaste mån väva in kompetensutvecklingen i det dagliga arbetet.

De stora barngrupperna inom förskolan gör det svårt för personalen att dela in sig och arbeta med barnen i allt för små grupper. Man måste därför hitta arbetsätt som involverar större delen av gruppen, även om sedan inte alla behöver arbeta på precis samma sätt.

Kostnaderna för film- och mediearbete får inte bli allt för betungande i förskolans redan ansträngda budget. Man bör arbeta för att hitta sätt att använda befintliga resurser inom film- och medieområdet och se vilka möjligheter som finns för att anpassa dem till förskolegruppen.

Ekonomi behöver inte alltid vara avgörande för ett framgångsrikt utvecklingsarbete. I vissa fall kan ekonomiskt stöd tvärtom ha motsatt effekt – när de externa pengarna tar slut kan det till exempel visa sig att verksamheten inte varit ett naturligt prioriterat inslag och därför inte planerats in och prioriterats i ordinarie budget.

Det är viktigt att man från början är medveten om de eventuella extrakostnader arbetet kan innebära. Förskolornas ekonomiska marginaler är mycket begränsade. Om man vill att många förskolor snabbt ska komma igång med ett mediearbete måste man därför hitta arbetsätt som inte innebär dyrbara teknikinköp eller orimliga materialkostnader. När man ser vad arbetet ger kan man sedan diskutera vilka investeringar eller prioriteringar som eventuellt bör göras.

Att bygga på den kunskap som finns

Att leken är central för barns utveckling och lärande, liksom barnets egen aktivitet, betonas både i förskolans och i grundskolans läroplaner. Det är en bra utgångspunkt för mediearbetet. Än bättre är det om arbetet dessutom utgår från barnens egna erfarenheter av film, musik, dataspel och så vidare.

Om man vill utveckla mediearbetet i förskolan och förskoleklassen är det viktigt att bygga vidare på den kunskap som redan finns bland personalen. Det handlar om kunskap om små barn, gruppodynamik och lärandeprocesser, men också om olika material, skapande och dokumentation.

Dokumentationen är viktig, inte bara för planering, genomförande och resultat, utan minst lika mycket för att synliggöra lärandet och den vuxnes roll. Genom att skapa ett system för dokumentation kan man också utveckla sätt att presentera och arkivera barnens medieproduktioner, så att de kan finnas tillgängliga för andra som söker inspiration och kunskap. Många förskolor har genom praktiskt arbete och teoretiska reflektioner skaffat kunskap om hur man använder sig av bild och text, ibland genom datorer, för att presentera sin verksamhet. Ständigt aktuella frågor är: Vad vill vi visa? Hur kan vi på bästa sätt presentera vårt material? Hur använder vi det till fortsatt pedagogisk utveckling?

Att lyfta fram vardagsarbetet, det som redan görs, är också väsentligt och nödvändigt för fortsatt utveckling. Erfarenheterna från vår medieutställning visade att flera skolor inte tyckte att det arbete man idag gör var tillräckligt för att visa upp, exempelvis arbetet kring skolbio. Ändå kunde det handla om projekt på några veckor, där man vävde in filmupplevelsen i olika sammanhang. I en klass hade man exempelvis sett filmen *Samson & Sally* och använt filmupplevelsen som utgångspunkt för ett tema om vatten. Barnen skrev dikter om valar och

illustrerade sina verk. Ändå tyckte läraren: ”Men utställning – nej det känns som om det skulle vara nåt mer.”

Den allt större förtrogenhet med pedagogisk dokumentation som kan ses i svenska förskolor kan vi till stor del tacka förskolorna i italienska Reggio Emilia för. Den pedagogiska filosofi som praktiseras där är förmodligen den som haft störst inverkan på den svenska förskolans utveckling under det senaste decenniet. Inte minst i förskolans läroplan syns inspirationen från Reggio Emilia.

Loris Malaguzzi, som var en av förgrundsgestalterna i Reggio Emilia, betonar vikten av att se barnet utifrån den tid och den miljö som det lever. Han säger: ”Vi kan inte stå inför ett modernt barn och se ett barn från en annan tid. De definitiva sanningarnas tid är slut, den värld som omger våra barn är komplex.” Detta är en förklaring till att de italienska förskolorna tidigt utvecklade sitt arbetade med datorer.

Jag är övertygad om att Reggio Emilias inställning bidragit till det ganska okomplicerade förhållande som svenska förskolor har gentemot datorer. Jämför man med diskussionerna kring tv och video är skillnaden stor. Någon ”mediepanik” har inte förekommit när det gäller datorernas roll i förskolan. Datorerna har i stort sett hela tiden betraktats som ett intressant nyttoretskap, medan tv och video beskylldes för passivisering.

Skolledarnas betydelse

I en folder från Skolverket och Statens kulturråd, *Kultur för lust och lärande 1999-2001*, beskrivs hur estetiska uttrycksformer ska vara en självklar del i elevernas arbete i förskola och skola:

Skolan är barns och ungdomars vardagsmiljö. Den ska bygga på deras delaktighet och respektera deras egen kultur. Den ska sträva efter att vara och en utvecklar nyfikenhet, arbetsglädje och lust att lära. Mer angeläget än kortsiktiga kulturprojekt är att planera in skapande verksamhet som en självklar del i vardagsarbetet. För barn och unga kan det innebära att få tillgång till läsupplevelser, att få använda film och video, att få möjligheter att använda sig av uttrycksmedel som dans, drama, musik, bild eller slöjd lika väl som av tal och skrift. För att bli en god kunskapsmiljö måste skolan bli en god kulturmiljö.

Vad innebär detta? Hur når vi dit? Hur skapar vi möjligheter för barn och unga att se och uppleva film, att analysera, att själv skapa rörliga bilder?

Ett första steg är att man avsätter tid. Det arbete för vilket man avsätter tid får status och legitimitet. Det är skolledningen som har makt att skapa förutsättningar för utvecklingsarbete, och i det ingår bland annat att avsätta tid. Flera utredningar har visat att skolledningens inställning och agerande har påtaglig betydelse för utvecklingsprocessen. Om skolledningen har förmåga att utnyttja de resurser som finns betyder det mycket för processen. Det spelar också roll vilken inställning ledningen har för okonventionella lösningar. Ledningens stöd och intresse är en viktig faktor för att utvecklingsarbetet ska fortgå.

Skolverkets projekt ”Skola i utveckling” visade att rektorernas roll i utvecklingsprocessen är viktig, inte minst som förutsättningsskapare. Projektet syftade till att få kunskap om vad som händer i skolans utvecklingsarbete, betingelserna för det och hur arbetet kan stimuleras och

främjas. Rektorerne har en viktig uppgift att fylla i startfasen, när arbetet ska förankras och ges legitimitet både inåt i personalgruppen och utåt mot politiker, föräldrar och samhälle. Däremot behöver de inte vara vare sig drivande eller involverade själva. De mest framgångsrika projekten som studerades inom ramen för ”Skola i utveckling” var de projekt där rektorn gett förutsättningar men där lärare och övriga på skolan drivit projektet. Så kallade eldsjälar spelar också stor roll för utvecklingsarbete och relationen mellan dem och cheferna är viktig. Vid sidan av stödet från ledningen och att mandat ges för arbetet kan det ibland ha stor betydelse att det finns en extern diskussionspart som kan tillföra kompetens och utmaningar.

Ett avgörande steg är att formulera och fastställa mål för det film- och mediepedagogiska arbetet. Järfälla kommun antog en policy för skolbioverksamheten våren 2000. Denna politiska förankring innebär att området synliggjorts och ger en garanti för kontinuitet och resurser.

I Svenska Filminstitutets kartläggning *Skolbio i Sverige 2002* anges att 98 kommuner i politiska dokument fastställt målsättningar för arbetet med film i skolan. Det är en ökning med 50 kommuner jämfört med den inventering som Svenska Filminstitutet gjorde 2001. I många kommuners dokument omnämns arbetet med film eller skolbio mycket kortfattat. Järfälla kommuns policy för skolbioverksamheten rymmer hela bredden i det filmpedagogiska arbetet: att erbjuda filmupplevelser, att stimulera till analys samt att ge möjlighet för elevernas eget filmskapande.

Det fortsatta utvecklingsarbetet

I det fortsatta arbetet är det viktigt att se vilka resurser som finns i Järfälla och hur vi på bästa sätt kan samverka för att stärka arbetet med film och andra medier i förskola och skola.

Järfälla Kulturs uppdrag kring skolbio har redan redovisats, men det kan vara intressant att se våra åtaganden i stort. I grunduppdrag till Järfälla Kultur ingår att samordna och stödja kulturverksamhet i grundskolan. Det finns också ett tilläggsuppdrag att arbeta med kulturverksamhet i förskolan. Järfälla Kultur ska bidra till att alla barn och ungdomar i förskola och skola får del av en varierad kulturverksamhet och att de ges möjlighet till eget skapande.

I beställningen från Järfälla förskolor och grundskolor ingår även en kompetensutvecklingsdag per år för kulturombuden. Förutom denna dag erbjuder Järfälla Kultur regelbundet studiedagar, bland annat i filmanalys. Vid en gemensam visionsdag tillsammans med kulturombuden hösten 2002 framkom önskemål om ytterligare kompetensutveckling med hjälp av Järfälla Kultur, bland annat kring film och andra medier. Det finns i nuläget goda möjligheter till detta.

Inför 2003 gavs Järfälla Kultur ökade resurser för det mediepedagogiska arbetet. Det gör att det under hösten 2003 finns ekonomiskt utrymme att projektanställa mediepedagoger som kan arbeta ute i förskolorna och skolorna.

Samverkan i kommunen

En viktig aktör i kommunen som Järfälla Kultur kommer att fördjupa samarbetet med är AV-centralen. Genom en nära kontakt med dem kan Järfälla Kultur se till att skapa förutsättningar för ett mer omfattande efterarbete av de filmer som visas på biograf i skolbioprogrammet. Att använda hyr- eller köpvideo i det pedagogiska arbetet i förskola och skola är förbjudet enligt upphovsrättslagen. Den som vill visa videofilmer i undervisningen måste hyra filmerna med ”institutionella rättigheter”. Om förskolorna tecknar avtal med AV-centralen får de möjlighet att ta del av det utbud som finns, utan att begå lagbrott.

En ökad samordning med Järfälla förskolor och grundskolors grupp för verksamhetsutveckling skulle gynna arbetet med film och media. De har drivit ITiS-projektet i kommunen och har många värdefulla erfarenheter. I grundskolan har ITiS haft stor betydelse.

Tyngdpunkten har legat på att använda IT som pedagogiskt verktyg och de lärare som klarat IT-examinationen har fått disponera en dator för hemmabruk. Cirka 50 procent av lärarna i ungdomsskolan i Sverige, eller 70.000 lärare, beräknas ha deltagit i utbildningen. Med ungdomsskolan avses förskoleklassen, grundskolan, särskolan, sameskolan, specialskolan, kommunala vuxenskolan och gymnasieskolan. Det gör ITiS till den mest omfattande satsningen på kompetensutveckling inom ungdomsskolan någonsin. I Järfälla deltog 450 lärare i ITiS vilket är ungefär hälften av kommunens lärare.

Jakobsbergs folkhögskola är ytterligare en möjlig partner. På deras filmkunskapslinje finns både personal och utrustning som kan användas för kompetensutveckling för lärare i Järfälla. Det finns ett stort intresse från deras sida att hitta former för samarbete.

Kontakt nät i länet

Om vi vidgar perspektivet till den regionala nivån är Film Stockholm en viktig kontakt. I samtliga län har landstingen inrättat regionala resurscentrum för film och video. Dessa resurscentrum har bland annat till uppgift att stödja arbetet med film i skolan genom att till exempel organisera regionala nätverk, arrangera kompetensutveckling i filmkunskap för lärare och stödja arbetet med barns och ungas eget filmskapande i skola och på fritid. Tillsammans med Film Stockholm skulle Järfälla Kultur bättre kunna erbjuda stöd till det arbete som bedrivs i kommunens förskolor och skolor.

I Stockholms län finns också olika lärarutbildningar som utifrån skilda utgångspunkter arbetar med film- och mediepedagogiska frågor, Lärarhögskolan i Stockholm och Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet. En ny kontakt är Utbildningsradions Pedagogiskt Forum, en medieverkstad belägen i entrén till Utbildningsradions lokaler på Tulegatan i Stockholm. Denna medieverkstad är en resurs för alla kommuner i Stockholmsregionen som vill låta ungdomar prova arbete med radio, tv, redigering och animation.

Förskolans fortsatta mediearbete

När nu projektet avslutats är det viktigt att se hur vi tar tillvara de erfarenheter som gjorts, och också stimulerar det intresse som väckts. Att vi måste hitta enklare former att följa upp och gå vidare är klart – den tid som lades ner under de år detta projekt genomfördes finns inte.

Det är självklart att det är förskolornas ansvar att formulera sina behov och ange vilken hjälp de behöver. Där kan de ta stöd i det kollektivavtal och den utvecklingsplan från 2001 som är framtagen av Järfälla kommun för förskolans och skolans utveckling. Enligt denna utvecklingsplan ska varje enhet, för att öka måluppfyllelsen, beskriva hur man planerar för personalens kompetensutveckling. Där ska anges inom vilka områden enheten behöver ny eller förstärkt kompetens som syftar till nya eller förändrade arbetssätt samt inom vilka områden kompetensutveckling är nödvändig för att medarbetarna ska ha aktuell kompetens inom sina respektive arbetsområden.

Det visar sig att tankar behöver tid att sjunka in och mogna. Vid förslag på förskolornas kulturombuds möten hösten 2002 om vilka områden som är viktiga att utveckla tillsammans med Järfälla Kultur tog 60 procent spontant upp arbetet med film och medier. För tre år sedan nämndes området inte över huvud taget, idag ses det som angeläget att jobba med.

I det fortsatta arbetet måste vi utgå från det vi har idag. Kommunens väl etablerade skolbioverksamhet spelar en stor roll för att få in film förskolans och skolans vardag.

Svenska Filminstitutets filmhandledningar används av i stort sett alla. Till många av förskolefilmerna saknas filmhandledningar, men redan från starten har Järfälla Kultur tagit fram egna filmhandledningar, då det inte funnits handledningar utgivna av Svenska Filminstitutet. Detta kommer vi att fortsätta med, eftersom det visat sig vara en bra kanal att förmedla såväl teoretiska begrepp som metodiska förslag.

Även de särskilda utvärderingslappar som finns för förskolebarnen, med utrymme att rita något ur filmen som de kommer ihåg extra mycket, används flitigt och bidrar till uppföljning av filmen.

När det gäller filmhandledningar till filmer för yngre barn är viktigt att tyngdpunkten ligger på det praktiska, det direkt genomförbara i barngruppen. Om det sedan handlar om olika sätt att jobba med bild eller ljud, eller på annat skapande får avgöras av filmens tema och berättargrepp. Det väsentliga är att man som pedagog kan se hur man kan utgå från filmen i ett arbete tillsammans med barnen.

Vi kan konstatera att det varit förhållandevis lätt att introducera skolbio för förskolan och att vi ser tydliga tecken på att arbetet med film börjar hitta in i verksamheten på förskolorna. Utmaningen nu är att vidga perspektivet – att stimulera till analys och eget skapande.

Den digitala tekniken har redan blivit en del av vardagen på många förskolor. Kunskapen om pedagogisk dokumentation finns hos många och kan utgöra en grund för mediearbete. Förutom att personalen kan handskas med teknisk utrustning kan de också formulera frågor om barns utforskande och lärande som kan betyda mycket för utvecklingsarbetet. Våra kulturombuds möten kan vara ett bra forum för att utbyta erfarenheter, både teoretiska och praktiska, kring arbetet med medier.

Så här går vi vidare

Vårt utgångsläge är bra. Vi har en väl fungerande skolbioverksamhet, uppskattad både av elever och av lärare. Både filmval och allt praktiskt kring filmvisningarna är till stor belåtenhet. Skolbion, som idag berör barn och ungdomar i åldrarna 4-16 år, har successivt utvidgats. Våren 2000 kom förskolans 4-5-åringar med. Från och med hösten 2002 deltar även vissa gymnasieklasser, och Järfälla Kultur arbetar för en fortsatt utökning.

Genom det utvecklingsprojekt som bedrivits under 2000-2002 har Järfälla Kultur fått värdefull kunskap om hur förutsättningarna för kompetensutveckling ser ut på kommunens förskolor och skolor. Vi har förstått vikten av att utarbeta en struktur för kompetensutvecklingen. Förskolans och skolans egen planering uppmärksammas och betydelsen av att ta in arbete med film och andra medier i lokala arbetsplaner har tydliggjorts, liksom chefernas roll. Att lärarna har en pressad arbetssituation med många krav från olika håll går inte att bortse från. Långsiktighet och delaktighet är av högsta vikt för fortsatt planering.

Järfälla kommuns kulturombudsorganisation utgör ett stort stöd. I det dagliga arbetet i förskola och skola finns kulturombuden som en ryggrad i kulturverksamheten. Inom förskolan startade kulturombudsorganisationen för 25 år sedan, i grundskolan har den funnits i snart 20 år. De cirka 150 kulturombud är viktiga länkar för att upprätthålla och utveckla dialogen med verksamheterna. De problem vissa kommuner eller förvaltningar säger sig ha med att nå ut med information upplever vi inte eftersom vi vet exakt till vem vi ska vända oss.

Vilka konkreta uppgifter kommer då Järfälla Kultur att arbeta vidare med?

Vi kommer att satsa mer på **filmkunskap för förskolechefer och rektorer** för att skapa ökad insikt om film och andra medier i skolan, samt synliggöra skollära viktiga roll i det mediepedagogiska utvecklingsarbetet.

Kulturombuden in i ledningsgruppen är ett förslag som Järfälla Kultur försöker lansera. För oss är det självklart att kultur i förskola och skola aldrig ifrågasätts, utan att den är lika viktig för barns utveckling som matematik, svenska eller något annat basämne. När det gäller medierna ska de inte ses som ett särskilt ämne utan alla lärare bör inför varje termin fundera över vad som är möjligt att gestalta i olika medier.

Stimulera arbetet med film och media i skolornas lokala arbetsplaner. Järfälla kommun har en policy för arbetet med film i skolan. Däremot visar det sig att ytterst få grundskolor ännu tagit in arbetet med film och andra medier i sina lokala arbetsplaner. Ett annat viktigt dokument är kvalitetsredovisningarna. I dessa bör skolorna redovisa hur man arbetat med mediefrågor samt vilket stöd de fortsättningsvis önskar. Tillsammans med kulturombud och rektorer kommer Järfälla Kultur att sätta fokus på dessa dokument.

Förändring av kulturombudsmötena. Skolbio finns alltid med som en punkt i dag, men frågorna har ofta rört praktiska problem eller allmänna synpunkter på filmerna. Våra möten tillsammans med förskolepersonalen började förändras efter årsskiftet. Varje möte har ett tema och inriktningen är didaktisk. Vid ett av de första mötena var temat media, vilket var mycket uppskattat. Flera av de exempel eller metoder som diskuterades eller presenterades dök senare upp i modifierad form på medieutställningen. Även på kulturombudsmötena med lärare från grundskolan och gymnasieskolan kommer Järfälla Kultur att initiera mer metodiska diskussioner kring arbete med kultur och medier i skolan.

Vid en studiedag med samtliga kulturombud hösten 2002, där rubriken var ”VVV.Våga Vara Visionär”, framkom önskemål om att det i kommunen skulle finnas en ”kulturupplevelse-trappa”. Den skulle gälla hela kommunen och innefatta minimikrav för vad barnen ska ha upplevt och provat på varje stadium. Referensgruppen för skolbio kommer att ta fram **förslag till vad man skulle kunna arbeta med i olika åldrar** inom medieområdet. De arbeten som presenterades på medieutställningen kommer att vara en utgångspunkt i diskussionerna. Kulturombuden, kulturrektorer och kulturförskolechefer kommer att fungera som referensgrupp. Järfälla Kultur kommer att sträva efter att lyfta fram vardagsarbetet och de goda exemplen.

Förhandsvisningarna av skolbiofilmerna för lärarna kommer att utvecklas med mer metodiska tips och utökade möjligheter till utbyte av erfarenheter.

Bildlärarna är en viktig grupp för arbetet med film och andra medier. Järfälla Kultur kommer att utöka samarbetet med dem och utveckla former för regelbundna möten.

Att **kartlägga vilka resurser som finns i kommunen**, både i form av personer och av institutioner, är en viktig del i ett fortsatt nätverksbygge. I samband med medieutställningen framkom att det på en del skolor fanns utbildade mediepedagoger, som hade många erfarenheter att dela med till andra. En av dem höll exempelvis en workshop för andra lärare i anslutning till medieutställningen.

Ett **utökat samarbetet med externa aktörer**, som Film Stockholm, Lärarhögskolan i Stockholm, Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet och Utbildningsradion, är viktigt för att Järfälla Kultur ska få del av dessa aktörers erfarenheter, men också för att kunna samverka kring kompetensutveckling utifrån de behov och skilda önskemål som finns hos olika lärargrupper.

Referenser

Agelii, Karin m.fl., *Bland eldsjälar och esteter. En rapport om 40 skolors arbete med bild och media*, Skolverket, Stockholm, 1999.

Carlgren, Ingrid & Hörnqvist, Berit, *När inget facit finns... om skolutveckling i en decentraliserad skola*, Skolverket, Stockholm, 1999.

Dahlgren, Petra, *Vilken bild ger svenska medier av barn? En granskning av nyhetsflödet i press, radio och tv*, Stockholms universitet.

Danielsson, Agneta, *Arbeta med media i skola och förskola*, Runa förlag, Stockholm, 1997.

Film för lust och lärande, Skolverket och Svenska Filminstitutet, Stockholm, 2001.

Gedin, Marika & Sjöblom, Yvonne, *Från Fröbels gåvor till Reggios regnbåge*, Bonnier Utbildning, Stockholm, 1995.

Graviz, Ana & Danielsson, Helena, *Film och mediepedagogik i kommunala skolplaner – En studie i Stockholms län*, Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet i samarbete med Film Stockholm, Stockholm, 2002.

Grundskolans kursplaner och betygskriterier, Skolverket, Stockholm, 2000.

Konventionen om barnets rättigheter, Utrikesdepartementet, Stockholm, 2002.

Kultur för lust och lärande 1999-2001, Nr. 99:457, Skolverket & Statens kulturråd, Stockholm, 1999.

Lind, Ulla & Borhagen, Kerstin, *Perspektiv på Kultur för lust och lärande*, Dnr 2001:59, Skolverket, Stockholm, 2000.

Persson, Elsie, "Gemensamma upplevelser", *Förskolan* 2002:6.

Preis, Eva-Lis & Nordh, Sture, "Barn alltmer stressade", *Dagens Nyheter* 2002-08-19.

Svensson, Gert, "Barnen blir cyniskt utnyttjade av medierna", *Dagens Nyheter* 2001-04-17.

Viklund, Klas & Österholm, Clas, *Skolbio i Sverige 2002. En kartläggning av verksamheten med barn- och skolbio i Sveriges 289 kommuner*, Svenska Filminstitutet, Stockholm, 2003.

Citatet från Malaguzzi finns med i en massa böcker, bland andra Marika Gedin & Yvonne Sjöbloms "Från Frøbels gåvor till Reggio's regnbåge", Bonnier Utbildning, Stockholm, 1995.